

Дитя Ноя (скорочено)

Ерік-Емманюель Шмітт

Ерік-Еммануель ШМІТТ

ДИТЯ НОЯ

Повість

Моєму другові П'єру Перельмутеру, чия історія частково надихнула мене
на написання цієї повісті

Пам'яті абата Андре, вікарія парафії святого Іоанна Хрестителя в
Намюрі, та всіх Праведників світу

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розповідь ведеться від першої особи – єврейського хлопчика Жозефа

У десять років Жозеф був серед дітей, яких щонеділі виставляли на поміст. Це робилося для того, щоб дитину могли знайти справжні батьки, що нарешті повернулися з війни, або подружжя, які хотіли усиновити її. Стояння на помості відбувалося у внутрішньому дворі Жовтої вілли. Жозеф дуже хвилювався, коли виходив і не чув: "Синку!" або "Я його всиновлюю!". Хлопчик перед виходом старався мати належний вигляд: причісувався разів двадцять, зіщулювався, щоб його синій костюм не виглядав таким маленьким, але все псувало взуття – два шматки пожмаканого картону, на якому було більше дірок, ніж матерії. Жозеф не міг їх почистити, бо існував ризик, що вони зникнуть.

Щонеділі надії Жозефа танули, коли отець Понс наказував спускатися з помосту, бо ніхто не забирав хлопця. Жозеф не знав, чи живі його батьки. Йому було десять років, три роки тому батьки залишили його у чужих людей. Війна закінчилася кілька тижнів тому.

...Усе почалось у трамваї. Жозеф з мамою їхали на другий край Брюсселя. Хлопчик сидів на маминих колінах, оповитий солодкуватим запахом її парфумів, занурившись у її лисячий комір. Тоді йому було всього сім років, з мамою він почувався королем. Для Жозефа мама була сонцем і випромінювала тепло, силу й радість. Коли у вагоні з'явилися німецькі солдати, Жозеф грав роль німої дитини, бо за домовленістю з батьками, які боялися, що ідиш його викаже, він забороняв собі розмовляти. Того 1942-го року їх зобов'язали носити жовту зірку, але тато Жозефа як вправний кравець зумів пошити їм пальта, що робили зірку непомітною, хоча при потребі її можна було показати.

Почувши розмову військовиків, мама вийшла з Жозефом на наступній зупинці і

сказала, що вони відвідають одну високородну пані - графиню де Сюллі. Вони опинились у вестибюлі прекрасного будинку, де їх привітали слуги. Графиня де Сюллі виглядала дуже молодо, але була низькою на зріст, хоч Жозеф уявляв, що високородні мають бути високими. Мама попросила Жозефа побути з графинею, поки вона повернеться. Графиня провела хлопчика до салону, де пригостила тістечками й чаєм та пограла різні мелодії на піаніно. Пізніше графиня сказала Жозефу, що йому та його батькам загрожує велика небезпека - у їхньому районі відбудуться арешти євреїв. Графиня пояснила, що вона бельгійка та християнка, тому в неї Жозефу безпечно. Вона показала хлопчикові будинок, пізніше прийшов граф - високий, тонкий, поважного вигляду. Хлопчика покликали до вечері, під час якої він роздумував, чи також має шляхетне походження.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Пізно ввечері з'явилися мама і тато. У невиразному одязі, з опущеними плечима, з картонними валізками в руках, вони розмовляли несміло й розгублено. Вони говорили, що відбувається облава, що треба було їхати раніше тіткою Ритою до Бразилії, але тоді вони не могли, бо з ними жив хворий дідусь. Граф пообіцяв батькам, що потурбується про Жозефа. Хлопчик обхопив маму за ноги і заридав голосніше за неї. Тато хотів віддати графу свої останні костюми. Він вийняв пошиті ним піджаки, штани й жилетки, що висіли на вішачках. Граф сказав, що йому нічого не треба, а цей одяг може їм ще знадобитися.

У будинку графа сім'я Жозефа провела останню ніч. Перед тим як лягти спати, мама показала Жозефу одну зірку на небі і сказала, що вона відтепер буде їхньою. Люди називають її зіркою пастуха, але тепер вона буде "зіркою Жозефа і мами". Хлопчик навчився безпомилково розпізнавати "зірку Жозефа й мами" у безмежному просторі. Пригорнувши його до грудей, мама почала наспівувати колискову на ідиш. Пізніше усі троє лягли спати на великому ліжку. Наступного дня пополудні батьки кудись пішли і більше не повернулися. На запитання, де його батьки, граф і маленька графиня щоразу незмінно відповідали: "У надійному місці".

Жозеф захопився життям шляхетної людини. Графиня вдосконалювала його французьку мову, забороняючи вживати бодай слово з ідиш. Він був дуже слухняним. В присутності чужих називав графа й графиню "дядечком" і "тітонькою", бо вони видавали його за одного зі своїх голландських небожів.

Якось уранці поліція оточила будинок, потім увірвалися в спальню графині, куди вона вже встигла перенести Жозефа. Графиня не виявляла збентеження, заявила, що близько знайома з королевою Єлизаветою, почала обурюватися. Вона збрехала, що Жозеф - її небіж, син генерала фон Гребельса. Після безплідних пошуків поліцейські пішли, бурмочучи вибачення, а графиня сказала хлопчикові, що в таких випадках завжди треба звинувачувати замість виправдовуватись, нападати, коли тебе підозрюють.

Наступного дня Сюллі сказали хлопчиківі, що їхню брехню легко викрити, тому до них прийде отець Понс, який потурбується про Жозефа. Отець Понс виявився довгим, вузьким чоловіком, його сутана наче висіла на вішаку, з-під неї виднілися начищені до блиску черевики. Голова виглядала рожева, жива, новісінька й невинна, як вийняте з купелі немовля. Його чорні очі приязно дивилися на хлопчика з-поза круглих скелець легеньких окулярів. Отець Понс взяв Жозефа на велосипед, і вони рушили в дорогу, остерігаючись Здорованя Жака – єврея-зрадника, який їздив містом у гестапівському автомобілі. Коли вони їхали велосипедом по місту, Жозеф побачив зрадника у машині, але хлопчик за порадою отця почав жваво говорити, розповідати жарти. Здоровань Жак подивився на них лихим оком і, явно роздратований їхньою життєрадісністю, подав водієві знак їхати швидше.

Споночіло, а вони їхали та їхали. Місто залишилося далеко позаду. Нарешті, з'явилася табличка з назвою Шемле – село отця Понса, і він загальмував. Вони подолали тридцять п'ять кілометрів і пішли полем до короткої приземкуватої будівлі – першого будинку на околиці Шемле.

Їх зустріла мадемуазель Марсель, аптекарка, і повела у льох. Жінка була схожою на картоплину на пташиному тулубі. Її обличчя з великими, грубо виліпленими рисами, зі зморщеними повіками, з тьмяною нерівною бугристою землистого відтінку шкірою було схоже на бульбу. Жозеф розповів їй, що його батьків звати Лея та Мікаель, а його прізвище Бернштейн. Мадемуазель Марсель одразу вирішила, що нове прізвище Жозефа буде Бертен, а ім'я залишиться таким самим. Вона зробила світлинку для документів і пообіцяла отцеві, що поверне хлопчика за кілька днів. На прощання отець Понс шепнув Жозефу, що в селі мадемуазель Марсель прозвали "Чортзабирай", бо вона лається більше, ніж її батько полковник, який прославився у минулу війну.

Жозеф провів кілька днів разом зі страхітливою мадемуазель Марсель. Щовечора, завершивши робочий день у своїй аптеці, вона виготовляла фальшиві документи. Жінка вирішила, що Жозефу за документами буде шість років, хоч скоро йому мало бути вісім. Він повинен був казати усім, що його батьки померли від гострої форми грипу минулої зими.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Отець Понс провідував їх щодня. Він не приховував труднощів, на які наражався в пошуках сім'ї, що прийняла б Жозефа: усі надійні люди уже прийняли одну-дві дитини. Мадемуазель Марсель запропонувала, щоб отець Понс взяв Жозефа пансіонером до себе на Жовту віллу. Отець хвилювався, що не матиме чим годувати хлопця. Тоді аптекарка сказала, що сьогодні ввечері бургомістр прийде робити черговий укол, і вона про це поклопочеться.

Ввечері мадемуазель Марсель привела Жозефа з льоху і посадила у шафу для верхнього одягу. Коли прийшов бургомістр, мес'є Ван дер Мерш, аптекарка сказала йому, що їй стає все важче дістати інсулін. Чоловік захвилювався, тоді вона попросила

продуктові картки, щоб обміняти їх на його ліки. Бургомістр сказав, що це неможливо, бо він приверне увагу гестапо. Зрозумівши, що не вмовить його, жінка підійшла до шафи і шепнула Жозефу витягти ключі з пальта бургомістра.

Коли відвідувач пішов, вона сама зникла в темряві разом з ключами. Наступного дня рано-вранці отець Понс прийшов повідомити, що з мерії викрали продовольчі картки. Аптекарка сказала, що сама пограбувала бургомістра, а ключі поклала у його поштову скриньку. Вона віддала картки отцеві і відправила Жозефа з ним.

Жовта вілла була такою старою, що її колір був тьмяно-рудим. Тут навчалися три категорії учнів: екстерни, які поверталися на обід додому, напівпансіонери, які опівдні тут обідали, і пансіонери, які тут мешкали. Жозеф мав бути пансіонером. Він радів, що у нього з'явилася шафка, а ще – хрещений, якого звали Руді. Це був старший хлопець, дуже високий, з неймовірно густим і надміру жорстким волоссям. Руді повинен був показати Жозефу школу й ознайомити з правилами. Руді часто карали, і вчився він не дуже добре. Він одразу здогадався, що Жозеф єврей. І Руді теж був євреєм. Хлопці швидко подружилися і стали наче братами.

У першу неділю отець Понс викликав Жозефа і попередив, що треба ходити на месу, щоб не викликати підозр. Жозеф розповів, що його батьки не ходили до синагоги, тому отцеві не повинно бути прикро, що він відвертає Жозефа від рідної віри. Хлопець відчув, що бути католиком дуже корисно, це його захистить.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

У неділю учні спустилися в Шемле, одягнені в сині сукняні костюми, вишикувані за зростом від вищого до нижчого в два ряди, крокуючи під пісню скаутів. Вони були частиною недільної вистави: сироти отця Понса. Руді попередив Жозефа, як поводитися на месі. Жозефу сподобався орган, його глибока і велична мелодія. Він відчув, що всюди присутній Бог. Повернувшись на Жовту віллу, Жозеф побіг шукати Руді, щоб поділитися з ним своїм піднесенням. Руді показав хлопцеві молитовник в замшевій оправі і чудові листівки із зображенням Діви Марії, матері Ісуса. Хлопці від розчулення заплакали і подумали про своїх матерів. Вони почали наспівувати колискову на ідиш. Так їх і знайшов отець Понс. Відчувши його присутність, Руді втік, бо боявся бути смішним. Жозеф сказав отцеві, що стане колись католиком. Отець вважав, що хлопцеві слід залишатися євреєм. Він говорив, що Гітлер почав нищити євреїв, бо їх менше, але згодом знищуватиме і християн. Коли отець Понс пішов, Жозеф злився на нього через слова про те, що йому не слід ставати католиком. Про свій гнів Жозеф розповів Руді, а той сказав, що з отцем не все ясно, бо він має таємницю. Руді розповів, що отець щовечора виходить задніми дверима у шкільний парк, звідки повертається за дві-три години. Доки він відсутній, у його квартирі весь час світиться лампа, аби думали, що він удома.

Жозеф вирішив викрити таємницю отця, тому ввечері прослизнув поміж ліжками в коридор, звідки, сховавшись за великою грубкою, побачив, як отець Понс спустився

сходами і вислизнув у сад. На галявині, де закінчувався парк, отець зайшов до недіючої каплиці, відімкнувши її двері. Жозеф був розчарований. Та скоро прийшов якийсь незнайомец із мішком на спині, постукав до каплиці, отець узяв мішок і знову замкнувся. Опівночі отець Понс вийшов із церкви, старанно замкнув двері й рушив у напрямку Жовтої вілли. Діставшись до Жовтої вілли, він шмигнув у дім і замкнув за собою скрипучі двері. Жозеф лишився перед замкнутими дверима пансіонату, зовсім замерз, але, на щастя, його врятував Руді.

Наступного дня друзі міркували, що ж може бути у мішку. Вони вирішили, що там були харчі, але ж отець був худючим. Перед вечерею Руді вирішив, що отець бере участь в Опорі і в недіючій каплиці він заховав радіоприймач. Якось недільного попудня Руді сказав Жозефу, що дістав ключ від каплиці. Хлопці проникли туди, але не знайшли нічого цікавого.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Вночі Жозеф побіг до каплиці і постукав. Отець відчинив, думаючи, що це принесли мішок. Жозеф сказав, що хоче знати, що отець тут робить. Отець Понс повів хлопця у лівий вівтар каплиці, де відгорнув старий, зашкарублий від бруду килим. На долівці виднілося кільце. Отець потягнув за нього. Одна із плит піднялася. Під землею була крипта, а в ній містилася... синагога. Під коштовними вишитими тканинами отець зберігав сувій Тори. Світлина Єрусалима вказувала, куди слід повернутися під час молитви, бо саме з цього міста молитви доходять до Бога. Тут була колекція отця: молитовні книги, містичні поеми, коментарі рабинів, семи— й дев'ятисвічники. Отець Понс розповів, що першим в історії колекціонером був Ной: він знайшов самця й самицю кожного живого виду, щоб зберегти і врятувати від потопу на своєму величезному кораблі. Жозеф спитав, чому Бог не врятував їх сам, і отець Понс відповів, що Бог дав людям інстинкт та інтелект, аби вони самі давали собі раду. Тож Ной послужив отцеві взірцем. Він колекціонував. В дитинстві отець Понс жив у Бельгійськiм Конго, де його батько працював чиновником. Білі люди настільки ненавиділи чорношкірих, що отець Понс почав збирати колекцію місцевих предметів. Тепер вона у намюрському музеї. Сьогодні це отримало назву "негритянське мистецтво". Нині отець збирав дві колекції водночас: циганську та єврейську. Все те, що хотів знищити Гітлер. Отець також вивчав іврит і міг навчити його Жозефа. Хлопчик вирішив, що отець – Ной, а він може бути його сином. Отець сказав, що у них тепер буде таємниця: Жозеф вдаватиме християнина, а отець вчитиме його як бути євреєм. Своє відкриття Жозеф приховав від Руді, відвернувши його увагу на Роз, помічницю куховарки, вродливу шістнадцятирічну білявку. Жозеф твердив, що вона поглядає на Руді щоразу, як він на неї не дивиться.

Протягом цього часу Жозеф вивчав іврит, що налічував двадцять дві приголосні і дванадцять голосних. Хлопець помітив, що отець Понс так склав розклад занять, що хлопці шанували шабат: відпочинок був обов'язковим у суботу. У грудні отець Понс вів

подвійну гру, аби вони водночас святкували християнське Різдво та єврейську Хануку, причому про це здогадувалися лише єврейські діти.

У 1943 му році поліція кілька разів навідувалася на Жовту віллу. Документи перевірку витримували. Проте отець Понс непокоївся, бо це була лише бельгійська поліція.

Якось навесні наближався період першого причастя. Отець Понс не міг допустити, щоб пансіонери-євреї, які підросли до причастя, приймали його разом із християнами. Цю проблему вирішила Мадемуазель Марсель. Вона влаштувала все так, що дванадцятро хлопчаків-євреїв захворіли. Вона навіть зуміла долучити до хворих двох хлопців, що стояли вище будь-яких підозр – сина бургомістра і сина Броньярів, які виставили портрет Гітлера у вітрині свого магазину сирів. За два дні через страшну діарею, що розривала їм животи, син бургомістра і син Броньярів та дванадцять євреїв захворіли і не прийняли причастя.

Доки відбувалася церемонія причастя, в пансіон заявили гестапівці. На превелике щастя, Мадемуазель Марсель стояла насторожі біля медичного пункту. Вона переконала нацистів, що хлопці дуже заразні і навіть сама почала кашляти й відхаркувати. Гестапівці покинули пансіон, а мадемуазель Марсель довго корчилася від сміху.

Отець Понс боявся також тілесного огляду, бо нацисти могли роздягнути хлопців, щоб виявити обрізаних. Спершу Жозеф не розумів, про що йдеться, та Руді все йому пояснив. Тепер Жозеф розгадав, що крилося за правилами щотижневого миття в душі: отець особисто складав і перевіряв списки, згідно з якими євреї ніколи не милися з християнами.

У серпні 1943-го року школу було офіційно зачинено й перетворено на літній табір відпочинку. Ті, кого не взяла жодна родина, залишалися в пансіоні до початку навчального року. Отець Понс брав на допомогу кількох семінаристів і присвячував хлопцям увесь свій час. Усі хлопці були євреями. Якось вони милися в душі і раптом до них зайшов німецький офіцер. Він зрозумів, хто такі ці хлопці. Отець Понс ступив уперед і здавленим голосом запитав, що офіцер шукає. Офіцер французькою мовою пояснив, у чому річ. Його група від самого ранку переслідує учасника Опору, який, утікаючи, перестрибнув через стіну, що оточує парк. Отець сказав, що тут немає утікача. Запала мовчанка. У коридорі почулися кроки солдатів, але офіцер крикнув їм, що тут нікого немає. Він вткнув отцеві п'ятсот франків у руку, всміхнувся, підморгнувши хлопцям, стукнув підборами і пішов.

Отець Понс і хлопці були врятовані. Дванадцять мокрих і голих хлопчиків-євреїв обійняли отця і почали плакати. У невиразній радості минуло кілька наступних днів. Отець зізнався Жозефу, що в нього частково відродилася віра в людину.

Почався другий навчальний рік. Жозеф з Руді ставали дедалі ріднішими. Руді весь час воював з учителями, але якось зізнався Жозефу, що їх у сім'ї було семеро: батьки і п'ятеро дітей. Усі інтелектуали, окрім Руді. Тато — адвокат, мама — відома концертна піаністка, брати й сестри отримали дипломи вже у двадцять років. Самі розумники, і їх

усіх заарештували, вивезли у вантажівці. А Руді вдалося вижити, бо він уникнув загибелі завдяки тому, що прогулював...

Листопадового полудня 1943-го року Жозеф з Руді залізли на гілляку старезного дуба, що височів над полями, які простягалися в далечінь, у пошуках дупла, де жили білки. Вниз по дорозі їхав трактор. Його вів якийсь чоловік. Хоча він був поголений і вдягнений, як селянин, Жозеф упізнав свого батька. Руді сказав другові, що це неможливо. Уже ввечері Жозеф був переконаний, що це йому привиділося. І викинув цей епізод із пам'яті. За кілька років хлопець дізнався, що того дня то таки його батько проїхав зовсім поруч.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Якось у таємній синагозі отець Понс сказав Жозефу, що Гітлер програє, але нацисти тут казяться дедалі більше. Бомбардування не помилювали Шемле, але Жовту віллу англійські льотчики оминали, напевно, тому, що вона була далеко від вокзалу, а ще тому, що отець Понс обачно встановив на блискавковідводі прапор Червоного Хреста.

Оскільки в Шемле десятки людей, не боячись окупантів-нацистів, боролися в підпіллі й привчилися з часом їх недооцінювати, повідомлення про те, що союзники висадились у Нормандії, обійшлося їм дорого.

Коли стало відомо, що численні та добре озброєні американські війська висадились на континент, у неділю мадемуазель Марсель прийшла у церкву і заграла на органі "Уродженку Брабанта", національний гімн. Це відбувалося під носом у нацистів і було неймовірним зухвальством. Перед церквою загальмувало чорне авто, з якого вистрибнули четверо молодиків. Гестапівці схопили Мадемуазель Марсель, заштовхали її в машину й поїхали.

Того ж вечора, об одинадцятій годині, гестапівці заповнили Жовту віллу. Навіть під тортурами Мадемуазель Марсель нічого їм не сказала. Однак під час обшуку її домівки нацисти виявили негативи фотографій, що були наклеєні на підроблені документи. Хлопців було викрито. Не було потреби навіть спускати штани. За двадцять хвилин усіх єврейських дітей Жовтої вілли зібрали в одному з дортуарів. Отець Понс кинувся в бій. Він брехав, що не знав нічого про цих дітей, вважав їх арійцями. Отець говорив, що коли дітей забирають, то він хоче підготувати їх в дорогу, зібрати їм валізи. Начальник гестапо повірив у брехню отця, тож дозволив йому перебрати речі хлопців, скласти валізи, одягнути їх, підготувати на дорогу харчі. Зранку хлопці мали бути готові до далекої дороги. Коли гестапівці в чорних мундирах покинули пансіон, отець Понс сказав хлопцям тікати. Він придумав нову брехню: ніби на Жовту віллу ввірвалися партизани в масках, юнаків-семінаристів побили і прив'язали до ліжок, а євреї втекли. Отець завів хлопців-євреїв у крипту каплиці, половину лишив відпочивати, а половина спустилася до річки, до пристані, щоб гестапівці подумали, ніби дітей забрало судно. Поверталися хлопці повільно й важко; ноги ковзали, всі були знесилені, та ще й

додалися страх і втома. На галявині залишилося зробити найважче: затерти відбитки їхніх підшов у напрямку недіючої каплиці, б'ючи по розмоклому ґрунту гіллям.

Уранці гестапівці заповнили Жовту віллу, натрапили на зв'язаних семінаристів, розлютилися, що їх обманули, залишеними фальшивими слідами дійшли до самої річки й помчали шукати далі: вони ні на мить не припустили, що євреї нікуди не тікали.

Отець і хлопці мушили сидіти у крипті. Досить швидко мережа Опору почала по одному забирати й переховувати хлопців деінде. Руді пішов одним із перших. Отець Понс ніколи не вказував на Жозефа, коли приходили забирати хлопців. Одного дня, коли в крипті їх залишилося всього п'ятеро, Жозеф показав отцеві на трьох своїх товаришів, що спали. Хлопець сказав, що не хотів би помирати з ними, а волів би померти з отцем. Тієї миті почулися крики, що Брюссель вільний, що англійці визволили Брюссель.

На вулицях Шемле усі раділи. Жозеф до самого вечора не відпускав отця Понса і не злазив із його рук. Починаючи від цього 4-го вересня 1944-го року, Жозеф завжди вважав, що Брюссель звільнили тому, що він несподівано, без недомовок, відверто сказав отцеві Понсу, що любить його.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Наступні дні виявилися ще більш небезпечними і згубними, ніж воєнні часи, бо під час визволення удари сипалися то звідси, то звідти, вони були неконтрольовані, всюди панував хаос. Зібравши знову своїх вихованців на Жовтій віллі, отець Понс заборонив їм виходити з парку. Проте Жозеф з Руді залазили на свій дуб. Якось, сидячи там, Жозеф побачив, як у машині з відкритим верхом повезли німецького офіцера, що вирішив не видавати їх тоді під душем. Він сидів, затиснутий озброєними визволителями, які везли його назустріч невідомо якій відплаті...

Хлопці дізналися, що аптекарка Мадемуазель Марсель зазнала жахливих тортур, перш ніж її вивезли кудись на Схід. Дізнавшись, що нацисти нищили в'язнів у концентраційних таборах, що загинули мільйони людей, Жозеф знову став упісуюватися в постелі. Вночі він знаходив "зірку Жозефа і мами" і починав ридати.

Отець Понс почав шукати батьків хлопців. Для декого з них усе з'ясувалося дуже швидко: з усієї родини вижили тільки вони. Руді вирішив, що вся його рідня загинула. І справді, тиждень за тижнем отець Понс повертався зі зловісним підтвердженням: його старший брат, потім інші брати, потім сестри, а тоді й батько загинули в газових камерах Освенцима. Руді і Жозеф лежали горілиць у траві, тримаючись за руки. Жозеф не наважувався подивитися, але гадав, що друг плакав.

Якось увечері отець Понс повернувся з Брюсселя і повідомив, що матір Руді жива і в п'ятницю прибуде до Брюсселя разом із тими, хто вижив. Тієї ночі Руді дуже плакав. У п'ятницю Руді, отець Понс і Жозеф на позиченому авто поїхали за межі Жовтої вілли. У Брюсселі вони прийшли до великого пишного готелю, куди привозили тих, хто вижив. Руді підбіг до швейцара і розпитав, де тут фортепіано, бо хотів, щоб його мама

заграла. Знайшовши довгий лакований інструмент у барі, вони дізналися, що врятовані в'язні вже прибули, пройшли дезінфекційну обробку й помилися, а тепер їх годують у ресторані. Руді не міг упізнати маму, бо колись описував її як високу владну жінку. Зараз він обнімав невисоку стареньку жінку, майже облісілу, із застиглим боязким поглядом вицвілих сірих очей, чиє кістляве, широке й пласке тіло проступало під вовняною сукнею. Він повів її до фортепіано, та перед цим вона повільно доїла суп, шматочком хліба старанно вибрала рештки рідини, витерши порцеляну до блиску. Довкола неї всі врятовані так само ретельно вичищали свої тарілки.

Коли вона заграла, полинула найніжніша й найпечальніша мелодія з усіх, що Жозефу довелося чути в житті. Спочатку трохи несмілива і квола, а далі значно багатша й сміливіша музика народжувалася, набирала сили й висоти, вражала і породжувала відчай. Згодом Руді присягнувся мамі, що знову почне вчитися.

У наступні тижні Жозеф досить регулярно бачив маму Руді, бо одна стара діва із Шемле погодилася поселити її в себе з харчуванням. Руді почав вчитися і навіть виявляв дивовижні здібності в математиці.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

У неділю Жовта вілла ставала місцем, де збиралися діти, яких ховали від нацистів. Із довколишніх населених пунктів привозили дітей від трьох до шістнадцяти років, яких іще не знайшли їхні родичі. Вони виходили на імпровізований поміст, споруджений під навісом. Людей приїжджало багато: усі когось шукали. Жозеф однаково чекав і боявся цих ранків. Він сподівався почути мамин крик, але його не було.

Тієї неділі після традиційного ярмарку сиріт Жозеф, ще раз принижений безрезультатними оглядинами, вирішив піти разом із Руді, який зібрався в село випити з мамою чаю. Вони спускалися по дорозі, коли Жозеф вдалині закріпив маму і тата. Хлопець впізнав мамине рожево-зелене картате пальто із шотландки, прикрашене каптуром. Вражений зустріччю, хлопчик міг тільки ридати.

Згодом батьки розповіли отцеві Понсові, що їм удалося вижити, працюючи робітниками в полі на великій фермі недалеко звідси. Та коли батьки сказали Жозефу збирати речі, бо вони повертаються до Брюсселя, хлопець спитав, невже він не може лишитися тут. Дорослі були здивовані. Коли хлопець повторив, що хоче лишитися тут, він отримав ляпас. Отець Понс, тримаючи почервонілу руку, сумно дивився на нього. Він вказав очима на батьків, і Жозеф попросив пробачення.

Після повернення до Брюсселя тато кинувся у бізнес зі мстивою енергією. Він зняв чудовий будинок, але Жозеф почувався самотнім. Він достатньо їв, носив пошиті нього одяг і взуття, мав іграшки і книжки, але йому бракувало отця Понса. Коли батько запропонував записатися до хедера, традиційної єврейської школи, щоб підготуватися до бар міцви, причастя, Жозеф не задумуючись відмовився. Хлопець заявив, що хоче стати католиком. Батько дав йому сильний ляпас. Він покликав маму, аби вона стала свідком. Вона плакала, він кричав. Того ж вечора Жозеф втік із дому.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Сівши на велосипед, він приїхав до отця Понса. Той був у крипті. Отець говорив, що Жозеф – один із останніх уцілілих синів славетного народу, який щойно зазнав винищення. Шість мільйонів євреїв було вбито... Отець переконував, що Жозеф повинен свідчити про євреїв в час, коли їх більше немає. Жозеф сказав, що хоче вірити в Ісуса Христа. Отець сказав, що хлопець повинен відзначити бар міцву, а що ж до віри – вирішить пізніше, бо найголовніше сьогодні – визнати себе євреєм. Жозеф відчув, що отець має рацію. Оглянувши крипту, хлопець побачив, що підсвічники зникли, як і Тора, і світлина Єрусалима... Отець збирав нову колекцію. Він сказав, що Сталін може вбити російську душу, тому треба збирати твори поетів-дисидентів. А щоби клопотатися євреями, тепер є Жозеф. Віднині Ной – це Жозеф.

Після тих подій минуло півстоліття. Жозеф, врешті-решт, відзначив свою бар міцву, перейняв справу свого батька, не навернувся у християнство. Він захоплено вивчив релігію своїх батьків і передав її своїм дітям. Але Бог так і не прийшов до нього на зустріч. Жодного разу він так і не віднайшов того Бога, якого відчув у дитинстві, в тій сільській церквичі. Жозеф надалі провідував отця Понса. Вперше Жозеф повернувся до Шемле в 1948-му році, коли муніципалітет присвоїв одній вулиці ім'я Мадемуазель Марсель, яка так і не повернулася з концентраційного табору. Всі діти, яких вона врятувала, зібралися там із цієї нагоди.

Коли Жозеф одружувався з Барбарою, отець мав нагоду побувати у справжній синагозі. Пізніше він досить часто бував у них удома, відзначаючи Йом-Кіпур, святкуючи Рош-Ашану чи дні народження дітей. Однак Жозеф волів їздити до Шемле, щоб разом із ним спускатись у крипту каплиці, яка незмінно дарувала комфорт гармонійного безладу. Впродовж тридцяти років отець неодноразово оголошував, що починає нову колекцію.

У своєму Ноєвому ковчезі він накопичив значну кількість мотлоху: там були, зокрема, колекція американських індіанців, в'єтнамська колекція, зібрання, присвячене тибетським ченцям. Читаючи газети, Жозеф навчився передбачати, коли отець почне нову колекцію.

Жозеф з Руді залишилися друзями, обоє сприяли розбудові Ізраїлю. Жозеф дав грошей, а Руді там оселився. Єрусалимський інститут "Яд Вашем" вирішив присвоїти звання "Праведник світу" тим, хто в часи нацизму й терору уособлював усе найкраще, що є притаманним людству, і рятував євреїв, ризикуючи власним життям. Отець Понс дістав звання "Праведника світу" у грудні 1983 року. Він про це так і не дізнався, бо незадовго перед тим помер.

Того ранку Жозеф з Руді вийшли пройтися стежинами гаю в Ізраїлі, який був названий його ім'ям. У Гаю отця Понса росло двісті сімдесят одне дерево, символізуючи двісті сімдесят одну врятовану ним дитину. Біля підніжжя старих стовбурів тепер росли молоді деревця. У Жозефа було вже четверо дітей і п'ятеро

онуків. Тому за кілька століть число поряттованих отцем могло сягнути кількох мільйонів. Жозеф сказав, що отець Понс як Ной.

Щоразу, як Жозеф приїжджає на ферму Руді в Палестині, або коли Руді відвідує його в Бельгії, вони сваряться з приводу Ізраїлю. Жозеф підтримує цю молоду державу, але не завжди схвалює її дії, на відміну від Руді, який виправдовує та обстоює найменші пориви ізраїльського режиму, навіть найбільш войовничі. Жозеф вважає, що з палестинцями треба укласти мир, а Руді вважає, що найкращим засобом домогтися миру нерідко є війна.

Щойно по дорозі до оливкової плантації вони минули палестинський будинок, по якому нещодавно проїхали гусениці танка. Розкидані речі валялися в пилюці, що курилася до небес. Дві групи хлопчаків затято билися серед руїн. Жозеф попросив Руді зупинити джип. Руді сказав, що вчора один палестинець-смертник вчинив терористичний акт. Три жертви. Вони мали відреагувати. Жозеф виліз із машини й пішов по уламках. Дві групи-суперниці, єврейські й палестинські хлопчики, кидали один в одного камінням. Жозеф з криком кинувся до них. Хлопчики розбіглися у протилежні боки. Руді неквапливо підійшов до Жозефа.

Нахилившись, Жозеф помітив загублені хлопчачими предмети. Це були кіпа і палестинська хустина. Один предмет він поклав у праву кишеню, другий – у ліву. Руді спитав Жозефа, що той робить. "Починаю нову колекцію", — відповів Жозеф.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу